

**XX међународни научни скуп „Правнички дани –
Проф. др Славко Царић“
„ДВЕ ДЕЦЕНИЈЕ РАЗВОЈА ПРАВНЕ МИСЛИ“**

**20th International Scientific Conference „Legal days –
Prof. Slavko Carić, PhD”
“TWO DECADES OF THE DEVELOPMENT
OF LEGAL THOUGHT”**

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
University Business Academy Novi Sad
Faculty of Law in Novi Sad

Нови Сад, 06. и 07. октобар 2023.

Зборник радова са XX међународног научног скупа
„Правнички дани – Проф. др Славко Царић“
„ДВЕ ДЕЦЕНИЈЕ РАЗВОЈА ПРАВНЕ МИСЛИ“
06. - 07. октобар 2023. године у Новом Саду,
у организацији Универзитета Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду

Издавач:

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
Гери Кароља бр. 1, телефон: 021/ 400 - 499
Web: www.pravni-fakultet.info

Рецензенти:

Др Милан Почуча редовни професор	Др Јоко Драгојловић, ванредни професор
Др Владимир Козар, редовни професор	Др Сања Шкорић, ванредни професор
Др Милош Марковић, редовни професор	Др Маријана Младенов, ванредни професор
Др Јелена Матијашевић, редовни професор	Др Марко Станковић, ванредни професор
Др Предраг Мирковић ванредни професор	Др Данијела Деспотовић, ванредни професор
Др Дарко Голић, ванредни професор	Др Ненад Бингулац, ванредни професор

За издавача:

Др Милан Почуча, редовни професор

Уредник:

Др Милан Почуча, редовни професор

Штампа:

Граф 021, Нови Сад

Тираж: 100

ISBN

978-86-86121-58-5

Научни одбор:

- ПРОФ. ДР МИЛАН ПОЧУЧА - председник Научног одбора
Декан Правног факултета за привреду и правосуђе, Универзитет
Привредна академија у Новом Саду | Република Србија
ПРОФ. ДР МАРКО ЦАРИЋ
Декан Факултета за економију и инжењерски менаџмент, Универзитет
Привредна академија у Новом Саду | Република Србија
ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ЦАРИЋ
Председник Савета Универзитета Привредна академија у Новом Саду |
Република Србија
ПРОФ. ДР МИРКО КУЛИЋ
Професор емеритус на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија
ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ДУКИЋ МИЈАТОВИЋ
Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија
ПРОФ. ДР ПРЕДРАГ МИРКОВИЋ
Председник Савета Правног факултета за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија
ПРОФ. ДР МАРИЈАНА МЛАДЕНОВ
Продекан за међународну сарадњу на Правном факултету
за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у
Новом Саду | Република Србија
ПРОФ. ДР ЗОРАН ПАВЛОВИЋ
Шеф Кривичноправне катедре на Правном факултету
за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија
у Новом Саду | Република Србија
ПРОФ. ДР ДАРКО ГОЛИЋ
Шеф Теоријске и јавноправне катедре на
Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија
ПРОФ. ДР ЖЕЉКО БЈЕЛАЈАЦ
Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија
ПРОФ. ДР ЈЕЛЕНА МАТИЈАШЕВИЋ
Продекан за науку на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија
ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР КОЗАР
Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР САЊА ШКОРИЋ
Продекан за наставу на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ЈОКО ДРАГОЈЛОВИЋ
Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР ЦАТИЕВ
Шеф катедре Кривичноправних наука Руске академије
за адвокатуру и нотаријат | Руска Федерација

ПРОФ. ДР БРАНКО ВУЧКОВИЋ
Председник Удружења за кривично право и криминалну
политику Црне Горе | Република Црна Гора

ПРОФ. ДР ВЕСНА ВУЧКОВИЋ
Судија Врховног суда Црне Горе | Република Црна Гора

PROF. DR DR. WOLFGANG ROHRBACH
Akademik Evropske akademije nauka u Salzburgu | Austrija

PROF. DR. AMER FAKHOURY
Dean College of Law American University in
the Emirates | Ujedinjeni Arapski Emirati

ДОЦ. ДР БРАНИСЛАВ ДУДИЋ
Доцент на Факултету за менаџмент,
Универзитет Коменски Братислава | Република Словачка

ПРОФ. ДР ЗОРАН ФИЛИПОВСКИ
Проректор за међународну сарадњу, Интернационални „Vision”
Универзитет | Северна Македонија

PROF. DR KONSTANTINOS KOUROUPIS
University Frederik | Kipar

PROF. DR MARTON SULYOK
Fakultet za pravo i političke nauke, Univerzitet u Segedinu | Mađarska

DOC. DR. SC. SANJA GONGETA, PROF. STRUČ. STUD.
Prodekanica za stručni naučnoistraživački rad i međunarodnu saradnju
Veleučilište Lavoslav Ružička u Vukovaru | Republika Hrvatska

PROF. DR CRISTINA ELENA POPA TACHE
Fakultet za psihologiju, bihevioralne i pravne nauke,
Univerzitet “Andrei Sagun”, Akademija za ekonomske
studije u Bukureštu | Rumunija

KRISTINA RZGOEVA
Prorektor na Državnoj pomorskoj akademiji Batumi,
Ministarstvo za ekonomiju i održivi razvoj Gruzije | Gruzija

PROF. DR CHIPASHA MULENGA
Pravni fakultet, Univerzitet Lusaka | Zambija

PROF. DR VALENTINA RANALDI
Pravni fakultet, Univerzitet "Niccolò Cusano" | Italija
ПРОФ. ДР НЕБОЈША ШАРКИЋ
Декан Правног факултета, Универзитета Унион
у Београду | Република Србија
ДР МИШО ЂУРКОВИЋ
Научни саветник, Директор Института за Европске
студије у Београду | Република Србија
ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР ЧОЛОВИЋ
Директор Института за упоредно право у Београду | Република Србија
ПРОФ. ДР МИЛОШ МАРКОВИЋ
Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

Организациони одбор:

ПРОФ. ДР ЈОКО ДРАГОЈЛОВИЋ -
ПРЕДСЕДНИК ОРГАНИЗАЦИОНОГ ОДБОРА
ПРОФ. ДР ИВАН ЈОКСИЋ
ПРОФ. ДР ЈЕЛЕНА СТОЈШИЋ ДАБЕТИЋ
ПРОФ. ДР НЕНАД БИНГУЛАЦ
ПРОФ. ДР НЕНАД СТЕФАНОВИЋ
ПРОФ. ДР МАРКО СТАНКОВИЋ
ПРОФ. ДР ДАЛИБОР КРСТИНИЋ
ДОЦ. ДР МАЈА ПЕТРОВИЋ
ДР ИСИДОРА МИЛОШЕВИЋ
МСР. АЊА КОПРИВИЦА
МСР. МАРА ДЕСПОТОВ
МСР. ТАМАРА КРСТИЋ

Секретар:

МСР АЊА КОПРИВИЦА, асистент

Dr Zoran Filipovski, redovni profesor, prorektor
Međunarodni univerzitet Vision, Severna Makedonija
e-mail adresa: filipovski@vizyon.edu.mk

Dr Milena Galetin, docent
Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Srbija

POJEDINI ASPEKTI PRIMENE VEŠTAČKE INTELIGENCIJE U KRIVIČNOM POSTUPKU I LJUDSKA PRAVA

Apstrakt:

Uticaj primene sistema veštačke inteligencije na ljudska prava je nesporan i neminovan. Autori se, nakon uvodnih razmatranja, u radu bave pojedinim aspektima njene primene u krivičnom postupku, kao što je prepoznavanje lica, predviđanje ishoda krivičnog postupka, deepfakes. Poseban fokus prilikom prikaza posledica automatizovanog donošenja odluka je na uticaju ove primene na ljudska prava, a pre svega prava na privatnost, zabranu diskriminacije, pristrasnost. U zaključnim razmatranjima ukazuju na rizike koje sa sobom nosi primena veštačke inteligencije u ovim slučajevima, te koje bi korake trebalo dalje preduzeti.–

Ključne reči: *veštačka inteligencija i krivični postupak, ljudska prava i veštačka inteligencija, prepoznavanje lica, predviđanje ishoda krivičnog postupka*

I UVODNA RAZMATRANJA

Nesumnjivo je da će veštačka inteligencija u narednom periodu imati sve veću ulogu u različitim oblastima, kao što su bezbednost, saobraćaj, zdravstvena zaštita, te u međuljudskim odnosima, kao i na samog čoveka. Uticaj će biti prisutan u svakodnevnom životu, budućem razvoju čovečanstva, što će se odraziti na odnose između pojedinaca, zajednica, privrednih društava i države¹.

1 Jones, K. (2023). AI governance and human rights: Resetting the relationship, Research Paper, London: Royal Institute of International Affairs, <https://doi.org/10.55317/9781784135492>, str 5.

Pre nego što ukažemo na uticaj sistema veštačke inteligencije na ljudska prava i pojedine aspekte njene primene koji se tiču krivičnog postupka, ukratko ćemo se osvrnuti na značenje ovih pojmova.

Pre svega, moramo reći da ne postoji univerzalno prihvaćena definicija veštačke inteligencije. Prema mišljenjima akademske zajednice, definiše se kao grana računarstva koja podrazumeva razvoj računarskih programa ili aplikacija za obavljanje zadataka koji bi zahtevali korišćenje ljudske inteligencije. Veštačka inteligencija je sistem, alat koji omogućava kontrolu i pregled informacija i analiziranih podataka radi donošenja boljih odluka².

Ekspertska grupa Evropske unije za veštačku inteligenciju definiše sisteme veštačke inteligencije kao *“softverski (a moguće i hardverski) sistemi kreirani od strane ljudi, koji, u odnosu na postavljeni složeni cilj, deluje u fizičkoj ili digitalnoj dimenziji percipirajući svoje okruženje kroz prikupljanje podataka, tumačenje prikupljenih strukturiranih ili nestrukturiranih podataka, rasuđivanje o znanju ili obradi informacija izvedenih iz ovih podataka i odlučivanje o najboljoj akciji/akcijama koje treba preduzeti da bi se postigao zadati cilj. Sistemi veštačke inteligencije mogu ili da koriste simbolička pravila ili da nauče numerički model, a takođe mogu da prilagode svoje ponašanje analizirajući kako na okruženje utiču njihove prethodne akcije”*. Kao naučna disciplina, veštačke inteligencija uključuje nekoliko pristupa i tehnika, kao što su mašinsko učenje, mašinsko rezonovanje i i robotika³.

Sa druge strane, opštepoznato je da su ljudska prava univerzalna i da ih svaki čovek stiče rođenjem, bez obzira na rasu, pol, jezik, veru, ekonomsko stanje, obrazovanje, političko i drugo uverenje ili mišljenje, u svim okolnostima. Svakom garantuju slobodan i dostojanstven život, te počivaju na principima pravičnosti i jednakosti za svakog pojedinca. Kao takva, njihova zaštita bi u svakom delu kreiranja i primene sistema veštačke inteligencije morala da bude predviđena i garantovana. Ovo je neophodnost, a već preduzeti koraci i naponi kako na međunarodnom, tako i na nacionalnim nivoima ukazuju na svesnost značaja zaštite ljudskih prava u ovoj oblasti.

U nastavku rada ćemo ukazati na pojedine aspekte primene veštačke inteligencije u krivičnom postupku, uz osvrt na zaštitu ljudskih prava.

2 Filipovski, Z., Galetin, M.(2022). Uloga Saveta Evrope u kreiranju pravne regulative u oblasti veštačke inteligencije, Zbornik radova, „Pravo, Nauka i Društvo - Aktuelna pitanja i perspektive“, Pravn i fakultet za privredu i pravosuđe, Univerzitet Privredna akademija, Novi Sad; [Navedeno prema: Virginia Dignum, Professor of Social and Ethical Artificial Intelligence at the University of Umeå and member of the European Commission High Level Expert Group on Artificial Intelligence, Round table on artificial intelligence and the future of democracy, Bureau of the European Committee on Democracy and Governance (CDDG, Council of Europe, Strasbourg, 20 september 2019].

3 A definition of AI: Main capabilities and scientific disciplines, High-Level Expert Group on Artificial Intelligence, 2019, str. 6.

II POJEDINI ASPEKTI PRIMENE VEŠTAČKE INTELEGENCIJE U KRIVIČNOM POSTUPKU POSMATRANO SA ASPEKTA LJUDSKIH PRAVA

Primenu sistema veštačke inteligencije nalazimo od rada policijskih organa, preko tužilaštava i sudova, pa do kaznenih zavoda i drugih ustanova⁴. Tako se veštačka inteligencija primenjuje ne samo na pronalaženje izvršilaca krivičnih dela, nego i otkrivanje pojedinih krivičnih dela, prikupljanje dokaza, kao i sprečavanje izvršenja novih krivičnih dela⁵. Isto tako, putem algoritama se može vršiti i ispitivanje, odnosno predviđanje ishoda (krivičnog) postupka. Prilikom ovih primena se mora uvek imati u vidu postavljanje njenih granica kako ne bi došlo do kršenja ljudskih prava.

Kao što je poznato, zabranjena je diskriminacija po osnovu pola, starosti, zdravstvenog stanja, invaliditeta, seksualne orijentacije, bračnog i imovinskog statusa... U vezi sa tim navešćemo primer kada odlučivanje primenom sistema veštačke inteligencije može da dovede do diskriminacije kada je krivični postupak u pitanju. Reč je o sistemu COMPAS (*Correctional Offender Management Profiling for Alternative Sanctions*) koji je korišćen u delovima Sjedinjenih Američkih Država kako bi se predvidelo da li će okrivljeni ponoviti krivično delo. Istraživanjem (Angwin et al.) je utvrđeno da je primenom ovog sistema došlo do diskriminacije crne populacije, odnosno da je stopa recidivizma veća kod crne populacije, što predstavlja pogrešnu klasifikaciju⁶.

Isto tako, primena tehnologije prepoznavanja lica koja se zasniva na veštačkoj inteligenciji može da dovede do povrede ljudskih prava. Ona može da pruži pomoć u istrazi, prikupljanju dokaza i identifikovanju žrtava krivičnih dela, ali joj se zamera to što može da dovede do diskriminacije, pristrasnosti i nedostaje joj transparentnost⁷. Naime, ova tehnika podrazumeva korišćenje digitalne slike osobe, mapiranje komponenti koje se mogu prebaciti u odgovarajući format i algoritam za poređenje slike sa onom koja postoji u bazi podataka. Slike se mogu

4 Stevanović, A. (2022). Uloga veštačke inteligencije u kontroli kriminaliteta, *VII Međunarodni naučni skup Digitalizacija u kaznenom pravu i pravosuđu* (urednici Jelena Kostić, Marina Matić Bošković), Tematski zbornik radova međunarodnog značaja, Institut za uporedno pravo, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Pravosudna akademija, Beograd, str. 351.

5 Miljuš, I. (2022). Rizici potencijalne uloge veštačke inteligencije u postupku sudskog odlučivanja – savremeni izazovi za krivični postupak, *Zbornik radova kopaoničke škole prirodnog prava – Slobodan Perović*, Tom I, str. 470.

6 Discrimination, Artificial Intelligence, and Algorithmic Study by Prof. Frederik Zuiderveen Borgesius, Published by the Directorate General of Democracy, Council of Europe, 2018, str. 23, 24.

7 Sarabdeen, J. (2022). Protection of the rights of the individual when using facial recognition technology *Heliyon* 8 (2022) e09086, str. 3, 1, dostupno na: [https://www.cell.com/heliyon/pdf/S2405-8440\(22\)00374-7.pdf](https://www.cell.com/heliyon/pdf/S2405-8440(22)00374-7.pdf).

prikupiti sa ličnih dokumenata na kojima se nalaze, ali i sa različitim društvenih medija, što je veoma osetljivo za zaštitu podataka o ličnosti s obzirom da se radi o informacijama koje su javno dostupne⁸. Jasno je da primenom ove tehnike može da dođe do povrede prava na privatnost, ali kako tvrdi *Miller* – pravo na privatnost nije apsolutno, jer lice nema pravo da ne bude posmatrano na javnom mestu, ali ima pravo da ne bude fotografisano na takvom mestu (međutim, kako ističe, i od toga postoje izuzeci)⁹. Zbog svih pomenutih potencijalnih povreda ljudskih prava, neke države se zalažu za potpunu zabranu primene tehnologije za prepoznavanje lica na javnim mestima (kao na primer, Nemačka), dok neke države, kao što je Francuska smatraju da je ova upotreba opravdana u slučajevima zaštite nacionalne bezbednosti¹⁰.

Smatramo da je ovde zanimljivo ukazati na uticaj primene veštačke inteligencije na pravo na pravično suđenje¹¹. Jedan od ovih aspekata nalazimo kada su u pitanju sistemi veštačke inteligencije koji služe za otkrivanje *deepfake*-a, manipulativne tehnike koja se koristi za stvaranje slika, audio ili video sadržaja. Često se koristi prilikom osvetničke pornografije, dečije pornografije, klevete, ucene. Za korišćenje ove tehnike ne zahtevaju se posebne veštine, a prilično se teško otkriva. Sa druge strane, ona doprinosi smanjenju poverenja u audio i vizuelne dokaze i ukoliko se ne otkrije može imati negativne posledice i u ishodu krivičnog postupka¹².

Sam *deepfake*, odnosno manipulisanje sadržajem bez saglasnosti lica na koje se odnosi predstavlja krivično delo. Osim toga, ovakav sadržaj u krivičnom postupku može da se koristi kao dokaz¹³. Otkrivanje ovakvih sadržaja primenom veštačke inteligencije zbog brzine, doprinosi efikasnosti u pravosuđu. Međutim, *Palmiotto* ističe da se detektori za *deepfake* ne zasnivaju na jasnom naučnom metodu, već

8 Khan, Z.A., Rizvi, A. (2021). AI based facial recognition technology and criminal justice: issues and challenges, *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education* Vol.12 No.14, str. 3385, 3389.

9 Vidi: Miller, S. (2022). AI and Criminal Justice, Individual autonomy, joint rights, and collective responsibility u Michael Boylan, Wanda Teays, *Ethics in the AI, Technology, and Information Age*, Rowman & Littlefield, str. 215.

10 Heikkilä, M. (2022) A quick guide to the most important AI law you've never heard of, MIT Technology Review, dostupno na: <https://www.technologyreview.com/2022/05/13/1052223/guide-ai-act-europe/>.

11 O pravu na pravično suđenje i upotrebi veštačke inteligencije u krivičnom postupku vidi: Miljuš, I., *op.cit.*, str. 462 i dalje.

12 Izvor: Detecting Deep Fakes in Criminal Proceedings Opportunities and Challenges of Forensic AI 27 April 2022 Webinar 'Forensic AI in eEvidence' DG Justice and Consumers - European Commission, dostupno na: https://commission.europa.eu/system/files/2022-04/webinar-4-ai-presentation_francesca_palmiotto.pdf.

13 Palmiotto, F. (2023). Detecting Deep Fake Evidence with Artificial Intelligence: A Critical Look from a Criminal Law Perspective, str. 3, 4 , dostupno na: <https://ssrn.com/abstract=4384122>.

tehnikama mašinskog ili dubokog učenja, te ne postoji metod za procenu/ocenu¹⁴. Ova autorka navodi da bi fokus trebalo satviti na transparentnost i provajdere softvera kako bi primena veštačke inteligencije prilikom otkrivanja *deepfake*-a bila u skladu sa principom pravičnog suđenja, odnosno da svi u krivičnom postupku budu upoznati sa načinom njegovog funkcionisanja¹⁵. Pored toga, svakako bi trebalo doneti propise koji zabranjuju zloupotrebu *deepfake* tehnologije¹⁶.

Svakako da su preduzeti određeni koraci kada je primena veštačke inteligencije u pravosuđu u pitanju. Ovde ćemo se navesti delatnost Saveta Evrope, gde države imaju obavezu da poštuju odredbe Evropske konvencije o ljudskim pravima¹⁷. Naime, Evropska komisija za efikasnost pravosuđa (CEPEJ) u okviru Saveta Evrope usvojila je Evropsku etičku povelju o upotrebi veštačke inteligencije u pravosuđu¹⁸; Evropski komitet za pravnu saradnju (CDCJ) radi na mehanizmima za rešavanje sporova na mreži („ODR“), uključujući moguće primene veštačke inteligencije u takvim sistemima¹⁹; Evropski komitet za probleme kriminala (CDPC) radi na izveštaju o izazovima materijalnog krivičnog prava koje predstavlja napredak u robotici, veštačkoj inteligenciji i pametnim autonomnim mašinama (uključujući samovozeće automobile i dronove)²⁰.

Inače, 2019. godine je u okviru Saveta Evrope osnovan Ad hoc Komitet za veštačku inteligenciju čija je funkcija da ispita izvodljivost i potencijalne elemente pravnog okvira za razvoj, dizajn i primenu veštačke inteligencije, zasnovanih na standardima Saveta Evrope o ljudskim pravima, demokratiji i vladavini prava. Od 2022. godine, ovaj komitet funkcioniše pod nazivom Komitet za veštačku inteligenciju (CAI).

U dokumentu *Ad hoc* Komiteta za veštačku inteligenciju - *Mogući elementi pravnog okvira o veštačkoj inteligenciji, zasnovanog na standardima Saveta Evrope o ljudskim pravima, demokratiji i vladavini prava*, iz decembra 2021. godine²¹ je

14 *Ibid.*, str. 7, 9.

15 *Ibid.*, str. 10,12.

16 Filipović, M., Direktor istraživanja u Komitetu pravnika za ljudska prava – YUCOM Dipfejkovi, veštačka inteligencija i protesti: Kada je istina pod znakom pitanja?, dostupno na: <https://www.yucom.org.rs/dipfejkovi-vestacka-inteligencija-i-protesti-kada-je-istina-pod-znakom-pitanja/>.

17 *Human Rights in the Digital Age*, 131st Session of the Committee of Ministers (Hamburg Video Conference), CM/Del/Dec(2021)131/2b 21 May 2021.

18 *European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment*, Adopted at the 31st plenary meeting of the CEPEJ (Strasbourg, 3-4 December 2018).

19 *Online Dispute Resolution Mechanisms in Civil and Administrative Court Proceedings*, Guidelines adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 16 June 2021.

20 [Prezuetu iz Filipovski, Z., Galetin, M., *op. cit.*]

21 *Possible elements of a legal framework on artificial intelligence, based on the Council of*

naglašeno da bi fokus, između ostalog, trebalo staviti na moguće rizike primene veštačke inteligencije u svrhu krivičnog gonjenja, pravosuđu i javnoj upravi²². Naime, ističu da je neophodno kreiranje pravno obavezujućeg transversalnog instrumenta koji bi trebalo da sadrži odredbe o mehanizmima kojima se pruža pravna zaštita i to bar pravo na delotvoran pravni lek protiv takvih odluka (pred domaćim vlastima, uključujući i sudske organe), pravo na informisanje o primeni sistema veštačke inteligencije prilikom donošenja odluka, pravo da se izabere interakcija sa čovekom pored ili umesto sa veštačkom inteligencijom, kao i pravo da se zna da je u pitanju interakcija sa sistemom veštačke inteligencije, a ne sa čovekom. Predviđena je i zaštita uzbunjivača u vezi sa gorepomenutim u ovoj oblasti²³.

III ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Sa napretkom veštačke inteligencije i njenom većom primenom u društvu, pitanje zaštite ljudskih prava zauzima sve više prostora. Bilo da posmatramo pravo na zaštitu privatnosti, zabranu diskriminacije ili pravo na pravično suđenje kao univerzalna ljudska prava, svesni smo ograničenja uživanja ovih prava u savremenom svetu. Može se učiniti da primena sistema veštačke inteligencije doprinosi boljem ostvarenju ovih prava, imajući u vidu da je oslobođena pristrasnosti ljudskog odlučivanja. Međutim, rezultati primene sistema veštačke inteligencije i njihova analiza nas podsete da je čovek kao kreator algoritama daleko od tog ideala.

Ono što je nesumnjivo je da treba intenzivno raditi na pravnoj regulativi u oblasti veštačke inteligencije, na svim nivoima. Koraci se već preduzimaju u tom pravcu. Ukazali smo na delovanje Saveta Evrope kada je primena veštačke inteligencije u oblasti pravosuđa u pitanju. Evropska unija predlogom Uredbe o veštačkoj inteligenciji zabranjuje najrizičnije oblike veštačke inteligencije, u SAD u Kongresu u postupku razmatranja je nacrt zakon o algoritamskoj odgovornosti, dok se Vlada Velike Britanije opredelila za tzv. *context-specific* pristup, koji ima za cilj da bude proinovativni i da se prvenstveno fokusira na probleme sistema čija primena predstavlja visok rizik²⁴. Kao mehanizmi pravne zaštite od diskriminatornih aktivnosti sistema veštačke inteligencije, bi se mogli izdvojiti legislativa o zabrani algoritamske diskriminacije i propisi koji uređuju zaštitu podataka o ličnosti²⁵.

Europe's standards on human rights, democracy and the rule of law, Ad hoc Committee on Artificial Intelligence (CAHAI), CAHAI(2021)09rev Restricted, Strasbourg, 3 December 2021. Vidi i: Compilation of comments received on Possible elements of a legal framework on artificial intelligence, based on the Council of Europe's standards on human rights, democracy and the rule of law, Ad hoc Committee on Artificial Intelligence (CAHAI), CAHAI(2021)12 Restricted, Strasbourg, 24 November 2021.

22 *Ibid.*

23 *Ibid.* [Navedeno i preuzeto iz Filipovski, Z., Galetin, M., *op. cit.*]

24 Jones, K., *op. cit.*, str. 34 – 35;

25 Zuiderveen Borgesius, F. (2020) Strengthening legal protection against discrimination by algorithms and artificial intelligence, *The International Journal of Human Rights*, 24:10,

Na osnovu svega iznetog je jasno da se kreatori pravnih dokumenata nalaze pred ogromnim izazovom jer bi trebalo postaviti pravni okvir koji je dovoljno fleksibilan da može da odgovori na veoma brz razvoj i napredak tehnologije, ali da to ne bude u suprotnosti i na štetu ljudskih prava. To se odnosi i na propise koji se tiču primene tehnologije za prepoznavanje lica i *deepfake*, na koje smo u radu ukazali. Smatramo da je u ovoj oblasti neophodno raditi kontinuirano i na objašnjavanju funkcionisanja sistema veštačke inteligencije. Navedeni primeri primene veštačke inteligencije u krivičnom postupku samo su jedan mali deo mozaika primene veštačke inteligencije u svaremenom svetu, te objašnjenje funkcionisanja nije neophodno samo u kontekstu rada pravosudnih organa, već mnogo šire i u svakom društvu, odnosno široj javnosti.

Zoran Filipovski, PhD, Full Professor
International Vision University, North Macedonia

Milena Galetin, PhD, Assistant Professor
Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad
University Business Academy in Novi Sad

SOME ASPECTS OF THE ARTIFICIAL INTELLIGENCE APPLICATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS AND HUMAN RIGHTS

Abstract:

The impact of the application of artificial intelligence systems on human rights is indisputable and inevitable. After the introductory considerations, the authors deal with certain aspects of its application in criminal proceedings, such as face recognition, prediction of the outcome of criminal proceedings, deepfakes. A special focus during the analysis of the consequences of automated decision-making is on the impact of this application on human rights, and above all the rights to privacy, discrimination, bias. In the concluding remarks, authors indicate risks involved in this application, as well as recommendations for further steps that should be taken.

Keywords: *artificial intelligence and criminal procedure, human rights and artificial intelligence, facial recognition, prediction of criminal proceedings outcome*

LITERATURA

1. A definition of AI: Main capabilities and scientific disciplines, High-Level Expert Group on Artificial Intelligence, 2019.
2. Borgesius, F.Z., (2018). *Discrimination, Artificial Intelligence, and Algorithmic* Published by the Directorate General of Democracy, Council of Europe.
3. Detecting Deep Fakes in Criminal Proceedings Opportunities and Challenges of Forensic AI 27 April 2022 Webinar 'Forensic AI in eEvidence' DG Justice and Consumers - European Commission, dostupno na: https://commission.europa.eu/system/files/2022-04/webinar-4-ai-presentation_francesca_palmiotto.pdf.
4. Dignum, V., Professor of Social and Ethical Artificial Intelligence at the University of Umeå and member of the European Commission High Level Expert Group on Artificial Intelligence, Round table on artificial intelligence and the future of democracy, Bureau of the European Committee on Democracy and Governance (CDDG, Council of Europe, Strasbourg, 20 september 2019.
5. European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment, Adopted at the 31st plenary meeting of the CEPEJ (Strasbourg, 3-4 December 2018).
6. Filipović, M., Direktor istraživanja u Komitetu pravnikā za ljudska prava – YUCOM Dipfejkovi, veštačka inteligencija i protesti: Kada je istina pod znakom pitanja?, dostupno na: <https://www.yucom.org.rs/dipfejkovi-vestacka-inteligencija-i-protesti-kada-je-istina-pod-znakom-pitanja/>
7. Filipovski, Z., Galetin, M. (2022). Uloga Saveta Evrope u kreiranju pravne regulative u oblasti veštačke inteligencije, Zbornik radova, „Pravo, Nauka i Društvo - Aktuelna pitanja i perspektive“, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Univerzitet Privredna akademija, Novi Sad.
8. Heikkilä, M. (2022) A quick guide to the most important AI law you've never heard of, MIT Technology Review, dostupno na: <https://www.technologyreview.com/2022/05/13/1052223/guide-ai-act-europe/>.
9. Human Rights in the Digital Age, 131st Session of the Committee of Ministers (Hamburg Video Conference), CM/Del/Dec(2021)131/2b 21 May 2021.
10. Jones, K. (2023). AI governance and human rights: Resetting the relationship, Research Paper, London: Royal Institute of International Affairs, <https://doi.org/10.55317/9781784135492>
11. Khan, Z.A., Rizvi, A. (2021). AI based facial recognition technology and criminal justice: issues and challenges, *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education* Vol.12 No.14, str. 3384-3392.
12. Miljuš, I. (2022). Rizici potencijalne uloge veštačke inteligencije u postupku sudskog odlučivanja – savremeni izazovi za krivični postupak, *Zbornik radova kopaoničke škole prirodnog prava – Slobodan Perović*, Tom I, str. 451-475.
13. Miller, S. (2022). AI and Criminal Justice, Individual autonomy, joint rights,

- and collective responsibility u Michael Boylan, Wanda Teays, *Ethics in the AI, Technology, and Information Age*, Rowman & Littlefield.
14. Online Dispute Resolution Mechanisms in Civil and Administrative Court Proceedings, Guidelines adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 16 June 2021.
 15. Palmiotto, F. (2023). Detecting Deep Fake Evidence with Artificial Intelligence: A Critical Look from a Criminal Law Perspective, dostupno na: <https://ssrn.com/abstract=4384122>.
 16. Possible elements of a legal framework on artificial intelligence, based on the Council of Europe's standards on human rights, democracy and the rule of law, Ad hoc Committee on Artificial Intelligence (CAHAI), CAHAI(2021)09rev Restricted, Strasbourg, 3 December 2021.
 17. Prlja, D., Gasmi, G., Korać, V., (2022). *Ljudska prava i veštačka inteligencija*, Institut za uporedno pravo, Beograd.
 18. Sarabdeen, J. (2022). Protection of the rights of the individual when using facial recognition technology Heliyon 8 e09086, dostupno na: [https://www.cell.com/heliyon/pdf/S2405-8440\(22\)00374-7.pdf](https://www.cell.com/heliyon/pdf/S2405-8440(22)00374-7.pdf)
 19. Stevanović, A. (2022). Uloga veštačke inteligencije u kontroli kriminaliteta, *VII Međunarodni naučni skup Digitalizacija u kaznenom pravu i pravosuđu* (urednici Jelena Kostić, Marina Matić Bošković), Tematski zbornik radova međunarodnog značaja, Institut za uporedno pravo, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Pravosudna akademija, Beograd, str. 343-363.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

34"2003/2023"(082)

**МЕЂУНАРОДНИ научни скуп Правнички дани - проф. др
Славко Царић (20 ; 2023 ; Нови Сад)**

Две деценије развоја правне мисли : [зборник радова] = Two decades of the development of legal thought : [proceedings] / XX међународни научни скуп "Правнички дани - Проф. др Славко Царић", Нови Сад, 06-07. октобар 2023, Нови Сад = XX International Scientific Meeting "Legal days - Prof. Slavko Carić, PhD", October 6th and 7th 2023, Novi Sad ; [уредник Милан Почуча]. - Нови Сад : Универзитет Привредна академија, Правни факултет за привреду и правосуђе, 2023 (Нови Сад : Граф 021). - 678 стр. : табеле, граф. прикази ; 24 cm

Радови на срп. и енгл. језику. - Тираж 100. - Стр. 25-26: Уводна реч / Милан Почуча. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Резиме на енгл. језику уз сваки рад.

ISBN 978-86-86121-58-5

а) Правна мисао - Развој - 2003-2023 - Зборници

COBISS.SR-ID 125609225